

УДК 338.24

ІННОВАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

*М.О. Городецька, доцент кафедри аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

У статті розкривається історичний аспект структурної перебудови української економіки.

Ключові слова: *структура економіки, структурна модернізація, структурні перетворення.*

Ефективне функціонування економіки час від часу має супроводжуватись її структурною перебудовою. Чинниками, які визначають різноманітність і особливості структурних зрушень у тій чи іншій країні, є: тип економічної системи; специфічні для кожної країни умови та форми становлення й розвитку народного господарства; етап, на якому перебуває країна, здійснюючи структурну політику, зокрема ступінь завершеності технологічної перебудови.

Загальний характер структурних зрушень в економіці різних країн на сучасному етапі проявляється в тому, що: зараз відбувається динамічний процес формування групи галузей, які сприяють розвитку інформаційного суспільства і мають відносно високі темпи зростання (хімічна і нафтохімічна промисловість, атомна енергетика, електроніка і радіотехнічна промисловість, біотехнології, виробництво чистих матеріалів та матеріалів підвищеної і наперед даної якості, мікропроцесорів, засобів зв'язку, приладів контролю та управління тощо); змінюється співвідношення між добувними і переробними галузями на користь останніх (цьому сприяє поява безвідходних технологій, комплексної переробки сировини, енергоощадних технологій тощо); спостерігається зрушення внутрішньогалузевих пропорцій – зростає питома вага фінішних стадій і операцій (різних видів збагачення та облагороджування сировини і матеріалів), що сприяє підвищенню якості продукції; динамічно розвивається інфраструктура суспільного виробництва, сфера виробничих і побутових послуг (транспорт, зв'язок, енергетика, інформаційне обслуговування народного господарства; суттєво зростає роль науки і наукового обслуговування); відбувається модифікація співвідношення між двома підрозділами суспільного виробництва – виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання – під впливом інформаційної революції; найдинамічнішим сектором економіки стає сфера послуг; спостерігається масове виникнення і розвиток інтегральних економічних інституцій (господарських структур), які об'єднують науку, виробництво, сферу обслуговування (регіональні науково-технологічні центри, технопарки, технополіси, науково-технічні альянси); зростає кількість і питома вага в загальному обсязі виробництва середніх і малих підприємств.

Структурна перебудова української економіки має свою історію. Розпад на початку 1990-х рр. споживчого ринку та астрономічне зростання цін в Україні на товари широкого вжитку за умов лібералізації ціноутворення були зумовлені слабким розвитком другого підрозділу суспільного виробництва, а концентрація масового безробіття (здебільшого прихованого) – відносно низьким рівнем економічної динаміки та вузькою спеціалізацією.

Усе це було викликано тим, що концепція економічного розвитку СРСР передбачала: максимальну інтеграцію економіки кожної союзної республіки в загальносоюзний народногосподарський комплекс та постійне збільшення її вкладу в розвиток останнього. Так, відомо, що майже 80% усього виробництва не мало завершеного технологічного циклу; випереджальне нарощування потужностей підприємств групи «А»; повне залучення всіх природних ресурсів до виробництва; «централізовано-донорський» характер розподілу між республіками, економічними регіонами та галузями матеріально-технічних, трудових і фінансових ресурсів.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку агропромислового
виробництва України в контексті інтеграції у світову економіку»**

Оскільки народне господарство УРСР ґрунтувалось саме на такій концепції розвитку продуктивних сил, то після проголошення незалежності воно залишилося розбалансованим. Усі його галузі та структуроутворювальні елементи не були узгоджені між собою (в складі СРСР економіка України спеціалізувалася на розвитку енерго-, матеріало-, фондо- та трудомістких галузей, а високотехнологічні галузі залишалися без належної уваги).

Для 90-х рр. характерним було посилення диспропорцій галузевої структури і територіального розміщення продуктивних сил, що було спричинене крайньою нерівномірністю технологічних рівнів виробництва. Низькою готовністю української економіки до відкритості, рестриктивною кредитно-грошовою і конфіскаційною податковою політикою. Це призвело до не конкурентоспроможності більшості підприємств. Особливо зачепило технологічно слаборозвинуті галузі, а також регіони країни, що перебували в економічній стагнації.

З 2001 р. в Україні простежуються ознаки стабілізації, в основу майбутнього економічного зростання були закладені високі темпи – 6 – 7% середньорічного збільшення ВВП. Це було зумовлене тим, що лише такі темпи могли сприяти: реалізації нагальних завдань соціальної сфери; утвердженню інноваційного шляху розвитку української економіки, в тому числі її структурній перебудові (конкурентоспроможність країни визначається зараз не наявністю природних ресурсів, а інноваційними можливостями та вмінням їх впроваджувати); формуванню такої функціональної структури народного господарства України, яка б відповідала параметрам і вимогам незалежної держави.

Зростання української економіки у передкризовий період відбувалося на відновлюваній основі, не супроводжувалося критично необхідними прогресивними структурними змінами й технологічною модернізацією. Українська економіка залишалася слабодиверсифікованою, а отже, вразливою до коливань кон'юнктури світових ринків, характеризувалася низьким рівнем інновацій та ефективності використання ресурсів. Економічна динаміка визначалася сукупною дією сприятливих чинників внутрішнього і зовнішнього походження. Разом з тим, не було сформовано стійких висхідних тенденцій. Натомість економічне зростання характеризувалося високою волатильністю макроекономічної динаміки, не супроводжувалося системними реформами, а отже, призводило до поглиблення існуючих дисбалансів.

Основними тенденціями, що спричинили поглиблення структурних дисбалансів відтворювального процесу національної економіки у докризовий період, були:

- асинхронність розвитку і дедалі більший відрив фінансової сфери від реального сектору економіки;
- нестійкість співвідношення між нагромадженням і споживанням, зростання дисбалансів між обсягами заощаджень та інвестицій;
- тривала незбалансованість рахунків поточних і капітальних операцій;
- прискорене старіння виробничого апарату і збільшення масштабу прихованого вибуття потужностей.

Динаміка структури української економіки не відповідає загальним закономірностям структурних зрушень, що відбуваються в розвинених економіках світу на сучасному етапі й полягають у зростанні частки високотехнологічних виробництв обробної промисловості, телекомунікаційних, фінансових і бізнесових послуг, а також соціально-орієнтованих видів економічної діяльності, випереджальному розвитку наукоємних, високотехнологічних галузей. Натомість в Україні сформувалася неефективна структура економіки з високою ресурсо- та енергоємністю виробництва, надмірним екстенсивним розвитком добувної промисловості, відсталістю агропромислового сектору, низьким рівнем інноваційного виробництва, відставанням розвитку інфраструктури, відірваністю фінансового сектору від реальної економіки, неефективним функціонуванням секторів, що забезпечують соціальний розвиток.

Високий рівень інтеграції економіки країни у сировинні ринки (металургія, транспортні послуги) на основі насамперед цінової конкуренції, а не конкурентної боротьби технологій і нововведень є значним ризиком для її стабільного функціонування й робить її вразливою до будь-яких цінових «шоків», що й сталося в період економічної кризи.

Динаміка формування ВВП України свідчить, що впродовж останнього десятиріччя в галузево-секторальній структурі національної економіки суттєво знизилася питома вага сільського господарства – у 2,2 разу, знизилися частки промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку. Натомість найсуттєвіше зросли показники фінансової діяльності (у 2,3 разу) та операцій із нерухомим майном (у 1,6 разу), а також галузей соціальної сфери. У цілому, зазначені тенденції відповідають загальносвітовим економічним структурним зрушенням, є характерними передусім для країн із перехідною економікою та поступово наближають структуру вітчизняної економіки до співвідношень, притаманних високорозвиненим країнам світу.

Кінцевою метою структурної модернізації української економіки має бути побудова високоефективної конкурентоспроможної динамічної соціально орієнтованої економічної системи, у якій економічний розвиток забезпечується насамперед за рахунок розширення застосування інноваційних технологій, раціонального використання людського потенціалу на базі збільшення та підвищення якісного рівня експортного потенціалу й інтеграції у світогосподарські зв'язки, розширення ємності та збалансованості внутрішнього ринку.

Стратегічний підхід до реалізації політики структурної модернізації української економіки має передбачати:

- обґрунтування основної секторальної структури відповідно до перспективних оцінок економічного потенціалу держави і тенденцій світового економічного розвитку;
- запровадження економічного зростання, що ґрунтується на високотехнологічних галузях, від яких залежать динаміка та ефекти зростання в інших сферах економіки і застосування інноваційних управлінських технологій;
- розширення застосування проектного підходу в розвитку інвестиційних процесів у спосіб всебічної державної підтримки (фінансової, інституційної, організаційної тощо) масштабних інвестиційних проектів у основних сферах економіки;
- збільшення державного інвестування в розвиток інтелектуального потенціалу у спосіб підтримки інноваційних напрямів наукових досліджень і головних напрямів розвитку людського потенціалу.

Політика структурних перетворень має базуватися на довгостроковій стратегії структурної перебудови суспільного відтворення на основі оптимізації темпів зростання різних секторів економіки. Стратегія структурної перебудови має стати складником довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку держави та реалізуватися в межах програм економічного та соціального розвитку України.

Список літератури:

1. Концепція Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік // Офіційний вісник України. – 2011. - № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=219-2011-%d1%>
2. Торішні економічні підсумки України – констатація похмурої дійсності. – «Дзеркало тижня» - №2(148), 2014. – С.7.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку агропромислового
виробництва України в контексті інтеграції у світову економіку»**

**ИННОВАЦИОННЫЙ ХАРАКТЕР СТРУКТУРНОЙ ПЕРЕСТРОЙКИ
УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ**

*М.А. Городецкая, доцент кафедры аграрной экономики
ОП НУБиП Украины «Нежинский агротехнический институт»*

В статье раскрывается исторический аспект структурной перестройки украинской экономики.

Ключевые слова: структура экономики, структурная модернизация, структурные преобразования.

**INNOVATIVE CHARACTER OF STRUCTURAL ADJUSTMENT UKRAINIAN
ECONOMY**

*Margarita O. Gorodetskaya, Associate Professor of Agricultural Economics
SS of NULES of Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

The article reveals the historical aspect of the structural reorganization of Ukrainian economy.

Key words: structure of the economy, structural modernization, structural transformation.